

О. М. Шемякін

Морське право

МОРСЬКЕ ПРАВО – комплексна система основоположних принципів і норм, спрямованих на врегулювання суспільних відносин, що складаються в процесі освоєння і збереження потенціалу Світового океану. Осн. елементи цієї системи: міжнар. (публічне) М. п., міжнар. приватне М. п., внутр. М. п. (законодавство) держав. Ці елементи настільки пов'язані між собою, що ще на етапі скликання 3-ї Конф. ООН з мор. права у резолюції ГА ООН від 16 листопада 1973 осн. завданням конф. визначено прийняття конвенції з усіх питань, що стосуються М. п., і підкреслено, що проблеми мор. простору тісно пов'язані, тому їх необхідно розглядати у сукупності. Водночас кожен із вказаних елементів цієї системи можна розглядати як самот. систему, що має свої об'єкт і предмет наук. дослідж., методи правового регулювання тощо. Система М. п. формувалася впродовж багатьох сторіч у результаті еволюції як результат сусп. практики, виробленої під впливом поступ. усвідомлення людиною необхідності встановлення належ. правопорядку у сфері освоєння та збереження потенціалу Світ. океану. Так, в антич. період і в ранньому Середньовіччі підґрунтям системоутворюв. властивостей цієї системи було прагнення забезпечити переважно приватні або корпоративні інтереси, пов'язані з мор. торгівлею, а її складовими елементами виступали переважно правила, хоча і не санкціоновані будь-якою суверен. владою, але добровільно визнані купцями та торговцями всіх націй. У пізніший період, коли міжнародні відносини піднялися на принципово новий рівень свого розвитку, на перший план поступово вийшли публічні, держ. інтереси у сфері освоєння і збереження потенціалу Світ. океану. Заг. визнання міжнародного права, створення ООН як інституції, діяльність якої спрямов. на підтримку і зміцнення миру, безпеки та розвиток співробітництва в усіх сферах міжнар. відносин, а також заснування її спеціалізов. установ, насамперед Міжнар. мор. організації, сприяли остаточ. формуванню сучас. системи М. п. Прийняття Конвенції ООН з мор. права 1982 (її ще називають Конституцією океанів), а також щорічні (починаючи від 1984) доповіді Ген. секр. ООН «Світовий океан і морське право», в яких вони роблять огляд всіх подій, що стосуються Світ. океану, і які є своєрід. звітами про роботу ООН у цій сфері, підкреслюють значущість М. п. для всієї світ. спільноти. М. п. як комплексна наука формувалася із розвитком її складових елементів: міжнар. М. п., міжнар. приват. М. п., галузей внутр. права держав, які певною мірою стосуються проблем використання просторів і ресурсів Світ. океану.

Найвідомішими представниками укр. науки у галузі М. п. є його основоположники – В. Корецький та О. Висоцький; вагомий внесок у розвиток М. п. також зробили Т. Аверочкіна, Г. Анцелевич, В. Демиденко, С. Кузнецов, О. Переверзева, О. Савич, В. Серафимов, А. Сидоренко, Л. Тимченко, Ю. Шемшученко, О. Шемякін та ін. В. Корецький, який 1958 і 1960 очолював делегації УРСР на двох конф. ООН з М. п., одним із перших розпочав вивчення проблем правового статусу мор. просторів. 1950 у ст. «Новое в разделе “открытого моря”» (передрук. у зб. «Избранные труды», кн. 2, К., 1989) він передбачив поділ Світ. океану на окремі категорії мор. просторів, що остаточно на міжнар. договір. рівні реалізовано у Конвенції ООН з мор. права 1982. Протягом багатьох років у сфері наук. інтересів В. Корецького знаходилися питання кодифікації міжнар. М. п., яким присвяч. ст. «История систематизации норм международного морского права» // «Очерки международного морского права» (Москва, 1962). О. Висоцький вивчав проблеми свободи мор. дослідж., мор. регіоналізму, мор. правосуб'єктності України, працював над питаннями делімітації мор. просторів України з РФ і Румунією. Його найвідоміші праці – «Правовые проблемы свободы научных исследований в Мировом океане» (1974), «Морской регионализм: международно-правовые проблемы регионального сотрудничества государств» (1986), «К вопросу о содержании понятия регионального соглашения в свете расширяющегося регионального сотрудничества» (1987), «Питання реалізації морської правосуб'єктності України» (1995; усі – Київ) та ін. Наук. школи з М. п. як комплекс. системи набули розвитку в багатьох закладах вищої освіти і наук. установах України за класич. галузями права, що пов'язані з проблемами освоєння та збереження потенціалу Світ. океану. Так, проблеми міжнар. М. п. досліджують співроб. відділу міжнар. права та порівнял. правознавства Інституту держави і права НАНУ та каф. міжнар. права Інституту міжнар. відносин Київ. університету; різноманітні аспекти міжнар. приват. М. п. і адм. права у сфері морегосп. комплексу – каф. мор. і митного права Нац. університету «Одес. юрид. академія». Але наук. розвідки, що охоплюють всі складові М. п., здійснюють співроб. каф. мор. права Нац. університету «Одес. мор. академія», яка 1994 виокремлена у самостійну і є першою та єдиною в Україні каф. відповід. профілю. Від 1996 вона видає зб. наук. праць «Морське право: актуальні питання теорії та практики». Для України низка питань з М. п. стала найбільш актуальною після відновлення незалежності. Це проблеми, пов'язані з делімітацією мор. просторів, зокрема розмежування континентал. шельфу з Румунією; протиправне будівництво РФ насипу в Керчен. протоці 2003, що після анексії Криму 2014 став частиною мосту, використання РФ ресурсів континентал. шельфу України в р-ні Крим. п-ова та захоплення укр. військ. кораблів РФ у 2018.

Рекомендована література

1. Шемякин А. Н. Морское право: Учеб. пособ. Х., 2004;
2. Його ж. Імплементация міжнародно-правових норм у сфері використання Світового океану і морського дна в морське право України // Взаємодія міжнар. права з внутр.

правом України. К., 2006.

Бібліографічний опис:

Морське право / О. М. Шемякін// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-68555>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).